

SOLUȚII PENTRU SĂRĂCIA ENERGETICĂ

O perspectivă asupra soluțiilor de combatere a sărăciei energetice prin măsuri sociale, de eficiență energetică și resurse de energie regenerabilă, rezultate în urma **forumului cetățenesc** din municipiul Petroșani.

**MARTIE
2026**

Autori:

Andreea Vornicu

Anca Sinea

George Jigla

Maria Olariu

Editori: Laura Nazare, Eliza Barnea

Grafică: Reya Ban

Bankwatch România

Strada Vasile Lascăr nr. 69, București, România

031 438 24 89

bucharest@bankwatch.org

www.bankwatch.ro

Bankwatch
FOR PEOPLE AND ENVIRONMENT

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Co-finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate sunt însă exclusiv ale autorului/autorilor și nu reflectă neapărat pozițiile Uniunii Europene sau ale CINEA. Nici Uniunea Europeană, nici autoritatea de acordare nu pot fi făcute responsabile pentru acestea.

CUPRINS

CUPRINS	3
----------------	---

1	INTRODUCERE	4
----------	--------------------	---

2	METODOLOGIE	6
----------	--------------------	---

3	REZULTATE	
	3.1. ABORDARE GENERALĂ	12
	3.2. CONTEXTUL SISTEMIC: REGIUNE POST-MINIERĂ, DEPOPULARE ȘI VULNERABILITATE CUMULATIVĂ	13
	3.3. SĂRĂCIA ENERGETICĂ CA EXPERIENȚĂ COTIDIANĂ	15
	3.4. ASOCIAȚIILE DE PROPRIETARI: VERIGA LIPSĂ A INTERVENȚIILOR COLECTIVE	18
	3.5. BIROCRAȚIE, BLOCAJE ADMINISTRATIVE ȘI INTERACȚIUNEA CU ADMINISTRAȚIA LOCALĂ	21
	3.6. SOLUȚII TEHNICE: CONSENS ASUPRA REABILITĂRII, A TEHNOLOGIILOR VERZI DAR CU MULTE BARIERE DE ACCES	25

4	CONCLUZII	27
----------	------------------	----

5	RECOMANDARI ȘI DIRECȚII STRATEGICE DE INTERVENȚIE	31
----------	--	----

6	SUMAR EXECUTIV	33
----------	-----------------------	----

SUMAR EXECUTIV

Acest raport analizează **fenomenul sărăciei energetice** în municipiul Petroșani, în contextul mai larg al tranziției energetice și al transformărilor socio-economice din Valea Jiului. Municipiul Petroșani reprezintă un caz emblematic al unei regiuni post-miniere aflate într-o tranziție economică incompletă, caracterizată prin declin industrial, depopulare și vulnerabilitate socială crescută. **Bazat pe un forum deliberativ cetățenesc**, studiul explorează modul în care locuitorii percep, experimentează și interpretează această problemă, precum și soluțiile pe care le consideră relevante. Rezultatele evidențiază faptul că sărăcia energetică nu este percepută ca o problemă izolată, ci ca un **fenomen complex, rezultat din interacțiunea dintre factori economici, locativi și instituționali**.

Metodologic, raportul utilizează un design de **forum deliberativ** inspirat de modelul lui Fishkin și Luskin, combinând instrumente cantitative și calitative de colectare a datelor pentru a surprinde atât opiniile inițiale ale participanților, cât și evoluția acestora în urma procesului de informare și deliberare. Forumul a reunit 28 de cetățeni selectați pe baza unei eșantionări pentru a reflecta diversitatea demografică a comunității, iar analiza datelor a permis identificarea principalelor teme recurente, experiențe și propuneri de soluții formulate la nivel local.

Rezultatele indică faptul că **sărăcia energetică** este înțeleasă de cetățeni ca un **fenomen structural**, strâns legat de **declinul economic post-minier și de lipsa oportunităților de angajare stabile**. Pentru majoritatea locuitorilor, sărăcia energetică este o experiență cotidiană, manifestată prin dificultatea de a asigura un confort termic adecvat fără a compromite alte nevoi esențiale.

Veniturile reduse, dependența de transferuri sociale și costurile ridicate ale utilităților generează o presiune constantă asupra gospodăriilor.

Fondul locativ joacă un rol central în amplificarea vulnerabilității, **majoritatea clădirilor fiind vechi, degradate și caracterizate prin performanțe energetice scăzute, ceea ce generează costuri ridicate de întreținere**. În același timp, veniturile reduse ale gospodăriilor limitează capacitatea de a investi în soluții de eficientizare energetică, iar ajutoarele existente sunt percepute ca insuficiente sau dificil de accesat.

1. INTRODUCERE

Tranziția energetică a devenit una dintre cele mai ambițioase transformări structurale ale societăților europene contemporane, implicând nu doar schimbări tehnologice și economice, ci și reconfigurări profunde ale relației dintre stat, cetățeni și politici publice.

Deși literatura de specialitate subliniază necesitatea unei „tranziții juste”, capabile să atenueze costurile sociale ale decarbonizării, implementarea concretă a acestui deziderat rămâne problematică, în special în regiunile monoindustriale afectate de declinul industriilor bazate pe combustibili fosili. În aceste contexte, tensiunile dintre imperativele climatice, constrângerile economice și legitimitatea democratică devin deosebit de vizibile.

Municipiul Petroșani, situat în Valea Jiului, reprezintă un caz emblematic al acestor tensiuni. Economia locală a fost structurată timp de decenii în jurul extracției cărbunelui și al producției de energie. Declinul accelerat al acestor sectoare, odată ce Complexul Energetic Hunedoara, un conglomerat energetic local unind minele de huilă din Valea Jiului și termocentralele Mintia și Paroșeni, a intrat în insolvență, generând pierderi masive de locuri de muncă, scădere demografică și o vulnerabilizare accentuată a populației. Reducerea bazei economice a fost însoțită de îmbătrânirea populației și de o dependență crescută de pensii și transferuri sociale. Fondul locativ urban, dominat de clădiri multifamiliale construite înainte de 1990, s-a menținut la performanțe energetice scăzute și un nivel redus de reabilitare, cunoscând între timp și un rapid trend de depopulare.

În acest context, sărăcia energetică apare nu ca un efect conjunctural al creșterii prețurilor la energie, ci ca un fenomen structural, rezultat din interacțiunea dintre venituri reduse, clădiri ineficiente și politici publice fragmentate. În pofida accesului județului Hunedoara la **instrumente europene dedicate tranziției juste, intervențiile locale sunt dominate de măsuri compensatorii pe termen scurt, în timp ce mecanismele de participare publică rămân limitate sau formale.**

Această situație ridică câteva întrebări centrale despre guvernanta locală a tranzițiilor:

- în ce măsură politicile energetice pot fi considerate legitime?
- în ce măsură răspund nevoilor și priorităților cetățenilor direct afectați în absența unor procese deliberativ care să integreze în mod substanțial perspectivele și nevoile cetățenilor afectați?
- în ce măsură provocările se revendică de la politici, rațiuni sau viziuni mai degrabă naționale?
- în ce măsură aceste presiuni se acumulează altor probleme care țin de guvernanta comunitară și capacitate administrativă sau unor provocări care țin mai degrabă de fiecare gospodărie în parte?

Acest raport propune o **abordare deliberativă** acestor dileme, având la bază un forum cetățenesc organizat în municipiul Petroșani. Aplicarea deliberării într-un context post-industrial precum Petroșani este relevantă prin felul în care ne ilustrează modul în care toate aceste provocări sunt percepute de cetățeni. Totodată, odată înțelese, cetățenii sunt dispuși să participe la identificarea de soluții. Este relevantă și necesară includerea preferințelor cetățenilor în procesul luării deciziilor la nivel de comunitate atunci când aceștia resimt că sunt afectați.

Participarea produce, dincolo de o mai bună identificare a soluțiilor, angajament, coeziune socială, asumare (ownership), legitimitate, încredere. Lipsa ei rezultă în alienare, neîncredere, contestare socială, o implementare dificilă sau fragilă a politicilor publice și riscul unei utilizări ineficiente a fondurilor publice .

2. METODOLOGIE

Designul cercetării și cadrul metodologic

Forumul deliberativ organizat în municipiul Petroșani are la bază metodologia sondajului deliberativ dezvoltat de James Fishkin și Robert Luskin (2005). Meritul acestei metodologii este că întrunește atât calități științifice cât și practice.

Din perspectivă științifică metoda ne demonstrează modul în care opiniile cetățenilor se formează și evoluează atunci când sunt expuși la un proces de informare, după care sunt implicați într-un proces de deliberare structurată pe o temă conexă de interes public.

Din punct de vedere practic metoda este cel mai adesea asociată exercițiului **democrației participative** putând fi utilizată ca instrument de comunicare publică transparentă și de consultare publică în procesul de luare a deciziilor la nivel local. Opiniile astfel exprimate de cetățeni sunt luate în calcul atunci când decidentul elaborează o politică publică. Instrumentul este practicat de administrații publice din Europa dovedindu-și eficacitatea pe o plajă largă de subiecte.

În cadrul acestui proiect, deliberarea a avut ambele roluri - de a colecta opiniile și experiențe ale cetățenilor privind sărăcia energetică, și de a stimula dialogul între cetățeni și autoritățile publice locale în vederea identificării unor soluții pentru problemele comunității.

Trebuie menționat de la început faptul că metoda descrisă de Fishkin & Luskin este adaptată la contextul local și constrângerile proiectului în cadrul căruia s-a realizat. Deși în mod ideal procesul presupune existența unui eșantion reprezentativ bazat pe o selecție complet aleatorie în cazul nostru s-a utilizat o combinație de proceduri de eșantionare și recrutare adaptate realităților locale, menținând totodată principiile fundamentale ale reprezentativității și diversității perspectivelor.

Forumul s-a derulat în contextul proiectului **LIFE RePower the Regions**, în data de 13 decembrie 2025, în intervalul orar 9.00 - 14.00. Activitatea deliberativă s-a desfășurat în Biblioteca Universității din Petroșani, un spațiu considerat neutru și accesibil cetățenilor din comunitate. Activitatea propriu-zisă a fost anticipată de un proces de documentare și eșantionare, urmate de o perioadă de recrutare și informare a publicului țintă (vezi Anexa 1 pentru detalierea agendei de implementare a cercetării). Activitatea a fost implementată de cercetători calificați ai Universității Babeș-Bolyai prin Observatorul Român al Sărăciei Energetice în parteneriat cu experți Bankwatch România.

Recrutarea participanților și strategia de eșantionare

Un prim pas esențial în organizarea forumului deliberativ a fost definirea profilului participanților și selecția acestora. Principiul care a stat la baza procesului de selecție a fost **reprezentativitatea**, astfel încât grupul de participanți să reflecte diversitatea demografică a populației municipiului Petroșani. S-au urmărit două principii de selecție: formarea unui grup restrâns de cetățeni care să reflecte structura demografică și diversitatea opiniilor din comunitate și evitarea fenomenului de auto-selecție, prin participarea exclusivă a persoanelor deja foarte active civic sau interesate de tema sărăciei energetice.

Profilul populației s-a definit utilizând datele **recensământului național** din 2021 din care au rezultat cote de participare pe o stratificare de gen și vârstă care să reflecte distribuția demografică a comunității. Pentru a facilita interacțiunea am limitat numărul de participanți la 30 de persoane, distribuite în trei grupuri echilibrate de deliberare moderată. Structura grupurilor este reprezentată în tabelul de mai jos:

Grupa 1	6 femei (vârsta între 20 și 70+)	4 bărbați (vârsta între 20 și 70+)
Grupa 2	5 femei (varsta între 20 și 70+)	5 bărbați (vârsta între 20 și 70+)
Grupa 3	6 femei (varsta între 20 și 70+)	4 bărbați (vârsta între 20 și 70+)

Procesul de recrutare a presupus o abordare semi-aleatorie pentru o maximizare a efortului în condiții de constrângeri de timp și resurse, și pentru a atinge criteriile de reprezentare descrise mai sus. În acest sens organizatorii au colaborat cu o serie de parteneri locali (organizații neguvernamentale cu activitate în domeniul social, educațional sau de mediu, reprezentanți ai părinților din școli și licee din localitate și reprezentanți ai mediului academic local). Partenerii locali au primit detalii privind profilul participanților căutați. Mesajele de recrutare și informațiile organizatorice despre eveniment transmise de către aceștia către participanți au fost unitare și au fost distribuite prin diverse canale de comunicare alese de ei, inclusiv grupuri de Facebook, WhatsApp și rețele informale locale.

Recrutarea a presupus aplicarea unui mecanism de stimulare, presupunând un bon valoric de 250 lei. Practica stimulatorie este una uzuală și validată științific și are ca scop descurajarea pe cât posibil a participanților de a părăsi procesul în timpul derulării lui. Stimulentul este dimensionat în așa fel încât să nu permită reierarhizarea spontană a priorităților în defavoarea participării, dar nu presupune o valoare capabilă să influențeze pozițiile participanților în proces. Acesta poate fi gândit ca o compensație echitabilă a timpului desfășurat în cadrul procesului la nivelul costurilor locale. Suma a fost decisă prin consultare cu partenerii sociali.

Persoanele care și-au exprimat interesul pentru participare în condițiile prezentate mai sus au fost ulterior contactate telefonic de echipă pentru validare. S-a elaborat o listă de rezervă pentru a gestiona eventualele retrageri. Toate persoanele confirmate au primit o broșură informativă redactată într-un limbaj ușor accesibil și ilustrată grafic despre cauzele, manifestările și soluțiile sărăciei energetice în context local. Materialul a fost elaborat în baza unei cercetări realizate de autorii prezentului raport în cadrul unui proiect anterior în municipiul Petroșani. Participanții au fost contactați pentru a confirma primirea și parcurgerea materialelor informative.

Structura procesului deliberativ

În ziua evenimentului, câțiva participanți au renunțat la participare, unii din ei fiind înlocuiți de persoane din lista de rezervă. În final, la forum au participat 28 de persoane (19 femei și 9 bărbați). Reprezentativitatea s-a menținut în mare măsură.

Procesul deliberativ a inclus mai multe etape distincte:

1. **Sesiunea introductivă:** toți participanții au luat parte la o sesiune de deschidere în cadrul căreia le-au fost prezentate scopul forumului, regulile deliberării, inclusiv obligațiile dialogului respectuos și dreptul de a părăsi deliberarea în timpul derulării. S-au reiterat principalele informații despre tema sărăciei energetice. În această etapă a fost aplicat și un chestionar de pre-deliberare, menit să capteze opiniile inițiale ale participanților.
2. **Sesiunea de deliberare:** participanții au fost regrupați în cele trei grupuri de deliberare prestabilite. Discuțiile au fost facilitate de moderatori, care au ghidat dialogul utilizând un set de întrebări predefinite. În esență discuțiile au urmărit două direcții principale: Identificarea problemelor legate de sărăcia energetică și formularea și prioritizarea unor posibile soluții. Pe aceste linii moderatorii au încurajat participanții să împărtășească experiențele personale privind dificultățile legate de costurile energiei, condițiile de locuire, accesul la servicii publice, relația cu autoritățile locale. La finalul sesiunilor de lucru, participanții au fost invitați să delibereze și să prioritizeze soluțiile identificate. Toate discuțiile au fost înregistrate audio cu acordul explicit al participanților.
3. **Sesiune plenară:** după finalizarea deliberărilor în grupuri mici, participanții s-au reunit într-o sesiune plenară în care au fost prezentate principalele concluzii ale fiecărui grup. În această etapă a fost aplicat un chestionar post-deliberare, destinat evaluării eventualelor schimbări de opinie sau de percepție generate de procesul deliberativ.

Metode de colectare și analiză a datelor

Cercetarea a utilizat o combinație de metode cantitative și calitative: S-au aplicat chestionare de pre- și post-deliberare, s-au efectuat înregistrări audio ale discuțiilor, s-au realizat transcrieri integrale ale deliberărilor, s-au consemnat observațiile moderatorilor.

Analiza tematică a documentelor rezultate s-a realizat cu ajutorul programului **Atlas.ti**. Obiectivul principal al analizei a fost identificarea principalelor teme de discuție, a percepțiilor cetățenilor în legătură cu acestea și unor soluții venite dinspre participanți. Rezultatele analizei tematice sunt reflectate atât în capitolul de analiză, cât și în secțiunea de recomandări de politici publice.

Considerații etice

Procesul de cercetare s-a desfășurat în concordanță cu principii etice, asigurând participarea voluntară a tuturor participanților. Anonimatul participanților a fost păstrat pe toată de analiză și raportare a rezultatelor, în concordanță cu obligațiile GDPR. Moderatorii au avut rolul de a menține echilibrul participării, evitând dominarea discuțiilor de anumite persoane și încurajând exprimarea tuturor perspectivelor în acord cu drepturile omului și respectul reciproc.

Limitări metodologice

Metodologia utilizată prezintă o serie de limitări. În primul rând, procesul de recrutare nu a fost complet aleatoriu, așa cum ar presupune modelul clasic de sondare deliberativă. Utilizarea rețelelor locale și a actorilor comunitari pentru recrutare a fost determinată de constrângeri practice legate de timp și resurse. Tot din picina constrângerilor de timp și de resurse, profilarea participanților s-a făcut pe baza datelor de la INS, recensământ, fără a include straturi statistice referitoare la venit, educație sau profil etnic. În al doilea rând, dimensiunea relativ redusă a eșantionului limitează posibilitatea generalizării statistice a rezultatelor.

Cu toate acestea, scopul principal al forumului deliberativ nu a fost obținerea unei reprezentativități statistice stricte, ci explorarea aprofundată a experiențelor și perspectivelor cetățenilor în diversitatea lor, și identificarea temelor comune. Metodologia utilizată oferă o perspectivă valoroasă asupra modului în care cetățenii percep problema sărăciei energetice în municipiul Petroșani și asupra tipurilor de soluții pe care aceștia le consideră relevante pentru comunitatea lor.

Anexa 1. Agenda de derulare a Forumului Cetățenesc

Nr.	Activitate	Partener implementare	Perioada de implementare
1	Colectare date socio-demografice din teren	BW cu sprijinul MP	august 2025
2	Profilare-eșantionare în baza datelor aferente punctului 1	CSD/ORSE	august-septembrie 2025
3	Elaborare metodologie recrutare-informare-implementare și diseminarea către parteneri	CSD/ORSE	august-septembrie 2025
4	Recrutare parteneri sociali în vederea constituirii grupului țintă și emiterii bonurilor valorice pentru participanți	BW	septembrie 2025
5	Recrutare participanți; Constituirea grupului țintă în baza metodologiei de la punctul 3	BW cu sprijinul partenerilor sociali și CSD/ORSE	octombrie-noiembrie 2025
6	Dezvoltarea materialelor de informare	CSD/ORSE	octombrie-noiembrie 2025
7	Diseminarea materialelor de informare către grupul țintă	CSD/ORSE cu sprijinul BW și partenerilor sociali	noiembrie-decembrie 2025
8	Implementarea forumului cetățenesc	CSD/ORSE	13 decembrie 2025
9	Analiza datelor	CSD/ORSE	15-30 noiembrie 2025
10	Elaborarea raportului consolidat de politici publice	CSD/ORSE	1-15 decembrie 2025

3. REZULTATE

3.1 ABORDARE GENERALĂ

Prezentăm în această secțiune principalele rezultate empirice ale deliberărilor cetățenești organizate în Petroșani. Analiza este structurată tematic selectând în ordinea frecvențelor temele dominante extrase din discuție. Analiza distinge între descrierea experiențelor participanților și interpretarea acestora - ne vom folosi de o serie de citate pentru a ilustra mai bine felul în care aceste teme se regăsesc în societate.

Analiza transversală a celor trei focus grupuri indică faptul că **sărăcia energetică** nu este percepută de cetățeni ca o problemă izolată sau strict tehnică, legată exclusiv de costul energiei. Participanții o descriu mai degrabă ca rezultatul unei combinații de factori structurali:

- declinul economic al regiunii post-miniere
- infrastructura locativă îmbătrânită
- capacitatea administrativă limitată
- dificultățile de cooperare la nivelul comunității

În toate grupurile de discuții au apărut teme recurente, care reflectă atât particularitățile municipiului Petroșani, cât și vulnerabilități regionale sau sistemice, respectiv provocări întâlnite în multe comunități din România. Printre acestea se numără: locuințe vechi și ineficiente energetic, venituri reduse ale gospodăriilor, acces inegal la infrastructură și servicii publice, dificultăți de cooperare între vecini, un nivel redus de încredere în autorități. În același timp, participanții au evidențiat vulnerabilitatea unor grupuri sociale precum pensionarii cu venituri mici, familiile monoparentale, familiile cu mai mulți copii sau gospodăriile care au în întreținere persoane cu dizabilități. Vom nuanța mai jos o parte din aceste teme.

3.2 CONTEXTUL SISTEMIC: REGIUNE POST-MINIERĂ, DEPOPULARE ȘI VULNERABILITATE CUMULATIVĂ

Discuțiile indică faptul că sărăcia energetică este rezultatul unei vulnerabilități cu **cauze cumulate**:

- lipsa de oportunități economice la nivel local și a locurilor de muncă;
- veniturile reduse;
- capacitatea redusă a administrației publice locale de acțiune, dar și a cetățenilor de a se organiza la nivel de comunitate.

Participanții descriu Valea Jiului ca o regiune aflată într-o **tranziție economică incompletă**. Infrastructura industrială asociată mineritului este încă prezentă în peisajul urban, însă baza economică care o susținea s-a diminuat în lanț lăsând în urmă un **potențial economic profund diminuat**. Mai mult, în percepția cetățenilor, închiderea minelor a produs mai multe efecte simultane resimțite de cetățeni: reducerea veniturilor stabile, pierderea beneficiilor sociale asociate industriei miniere (ex. energie la preț redus, sporuri salariale), depopularea zonei.

În acest context, sărăcia energetică este interpretată nu doar ca o problemă tehnică legată de costurile energiei, ci ca un simptom al unei tranziții economice prelungite. Lipsa locurilor de muncă stabile reduce capacitatea gospodăriilor de a investi în locuințe într-o manieră care să corespundă nevoilor, de a le întreține corespunzător. Nivelul redus al traiului determină migrația populației active, și în final un **lanț vicios al vulnerabilităților**.

Aceste efecte se cumulează cu alte neajunsuri structurale. De pildă, **caracteristicile fondului locativ** amplifică vulnerabilitatea gospodăriilor. Locuințele din Petroșani sunt în mare parte construite fie în perioada Imperiului Austro-Ungar, fie în perioada industrializării planificate din anii '50-'70 la **standarde de calitate reduse**. Aceste clădiri sunt adesea greu de întreținut și necesită investiții semnificative pentru reabilitare. Locuințele sunt frecvent descrise ca fiind **ineficiente termic**, unele se află în stare avansată de degradare (probleme cu acoperișurile, ferestrele, infiltrațiile de apă, fundația, etc), intervențiile trebuie să fie integrate și să vizeze cartiere întregi.

În discuții apare deseori ideea că modernizarea limitată la câteva clădiri sau la intervenții izolate nu produce schimbări semnificative la nivelul comunității și poate genera **percepții de inegalitate** între zone sau cartiere.

Mai mult, aceste probleme legate de starea locuințelor arată o alta vulnerabilitate intrinsecă: cetățenii ajung să locuiască în clădiri pe care nu le pot gestiona, nu își permit să achite costurile de întreținere inerente statutului de proprietar sau preferă să nu mai facă investiții în contextul în care au plecat din oraș. Dar dincolo de **capacitatea gospodăriilor de a investi** în intervenții punctuale reiese și nevoia unei viziuni care să se materializeze în **programe integrate de modernizare** la nivel de cartier.

Depopularea zonei creează, de asemenea, dificultăți în **gestionarea colectivă a clădirilor**. Absența unor proprietari sau existența locuințelor nelocuite din pricina migrației îngreunează luarea deciziilor colective, precum înființarea asociațiilor de proprietari sau strângerea de fonduri pentru investițiile ce vizează spațiile comune. Un spațiu nelocuit vulnerabilizează în mod direct gospodăriile învecinate. Un participant descrie astfel această situație:

“Așa zic vecinii: da când te-ai mutat, n-ai știut că o să-ți plouă? Păi tu la etaj 1, 2, 3, unde stai, pe tine nu te interesează, că mai ai pe mine acoperiș.”

Participanții consideră că aceste probleme se suprapun peste o capacitate scăzută a administrației locale care în general manifestă lipsă de inițiativă în raport cu proiecte în comunitate. În plus, probleme apar și în cazul clădirilor sociale și cele de tip ANL. Participanții au identificat probleme și în administrarea acestor clădiri, în capacitatea redusă a administrației publice de a efectua reparații majore și în plasarea totală a responsabilității pe chiriași.

“Locuiesc de 2 ani în blocul ANL din aeroport. Nu sunt condiții. Eu stau la ultimul etaj. Plouă în casă. Adică mă trezesc că îmi picură apă din bec. Mi-a căzut curentul de nu știu câte ori, din cauza apei care se adună în becuri.

Am vorbit și la primărie. A fost termoficare și acolo. S-a tăiat și acolo. Și de asta s-a făcut igrasie multă. De când m-am mutat eu, nu a fost centrală, a trebuit să punem noi după. Iar în primul an fără centrală, fix asta e. Au fost caloriferele acelea pe curent. Le-am folosit vreo două luni, plăteam 600-700 de lei curent, ca să am încălzire în baie și într-o camera.”

3.3 SĂRĂCIA ENERGETICĂ CA EXPERIENȚĂ COTIDIANĂ

Pentru participanți, sărăcia energetică nu este un concept abstract, ci o experiență cotidiană care afectează direct condițiile de trai, definind viața de zi-cu-zi a gospodăriilor, manifestată în primul rând prin modul în care își definesc posibilitățile, își prioritizează nevoile sau le afectează sănătatea - este vorba de un **compromis zilnic între cost și calitatea vieții**. Un participant sintetizează această percepție astfel:

***“Sărăcia energetică e prezentă în Petroșani.
O resimțim individual”.***

În mod repetat, costurile energiei sunt descrise ca fiind disproporționate în raport cu veniturile disponibile, generând un sentiment constant de vulnerabilitate și insecuritate. În primul rând constatăm că există o presiune pe buget care vine dinspre **tipul de energie la care gospodăriile au acces** în contextul infrastructurii locale existente.

Un exemplu relevant este cel al unei persoane care, încercând să își instaleze o centrală pe gaz, s-a confruntat cu costuri excesive pentru branșament fiind, în final, nevoită să opteze pentru o centrală electrică ușor de conectat la infrastructura existentă. Alegerea a condus însă la facturi lunare mari:

***„Am trecut o iarnă foarte greu când veneau facturi de
1400-1500 de lei”.***

Această situație ilustrează un mecanism de tip **capcană structurală**: locuirea în blocuri nereabilitate termic, multe dintre ele vechi, construite în anii '50-'70, cu infrastructură depășită, limitează opțiunile tehnice și generează costuri suplimentare care împing gospodăriile către soluții energetice mai scumpe pe termen lung, în lipsa unor măsuri de decarbonare susținute de autorități (panouri solare pe bloc, pompe de caldură, etc). La acestea se adaugă și costurile cu utilitățile, care nu sunt de neglijat în bugetul unei familii. Participanții au relatat că în Petroșani costurile pentru apă și canal sunt mult mai mari decât în alte orașe din țară.

Pentru gospodăriile care locuiesc la casă, fenomenul poate avea manifestări diferite. Cu toate acestea efectele sunt similare cu cele ale gospodăriilor aflate la bloc. Dependența în special de lemne pentru încălzire, accesul limitat la rețeaua de gaz, costurile mari aferente conectării și utilizării altui combustibil, precum și eficiența energetică redusă a locuințelor, contribuie în mod sistematic la menținerea unui context de vulnerabilitate.

După cum sintetizează un participant:

***„Dacă avem bani de lemne, avem căldură.
Dacă nu, nu avem”.***

Creșterea prețului lemnului a afectat puternic bugetele acestor familii, transformând încălzirea într-o variabilă direct dependentă de disponibilitatea imediată a resurselor financiare. Lipsa unei surse stabile și accesibile de energie accentuează caracterul imprevizibil al confortului termic.

Pentru a face față costurilor adesea gospodăriile aplică strategii de adaptare de natura reducerii uneori drastice a consumului sau substituirii lui cu soluții improvizate pentru încălzirea locuințelor. De pildă, în lipsa unor alternative stabile, unii locatari utilizează pentru încălzire aragazul, calorifere electrice costisitoare sau aeroterme, iar intervențiile de izolare sunt realizate adesea doar la nivelul apartamentului, nu al întregii clădiri.

Un participant descrie astfel situația:

***„Plăteam 600-700 lei curent ca să am căldură
într-o cameră.”***

Alții au descris că au renunțat la utilizarea boilerului electric pentru apă caldă întrucât costurile cu energia electrică sunt prea ridicate. Uneori aceste costuri se răsfrâng asupra altor nevoi ale gospodăriei care sunt neglijate. În unele cazuri pentru a putea ține pasul cu cheltuielile în condițiile de minim confort termic unele gospodării recurg la soluții extreme.

Spre exemplu, participanții au descris că în zona de case, gospodării întregi ard sistematic nu doar lemn, ci și alte materiale, precum haine sau cărbune. Această practică informală este adesea justificată fie prin incapacitatea ajutoarelor de încălzire de a acoperi **nevoile energetice minimale**, fie prin faptul că aceste ajutoare nici nu ajung la toate gospodăriile aflate în nevoie din motive diverse ce țin de birocrăție sau de designul programului social.

În al doilea rând transpare **legătura dintre buget și calitatea locuinței**. Lipsa investițiilor în reabilitare sau soluții eficiente energetic produce condiții de locuire suboptimale generând presiuni financiare suplimentare pe venit.

Relatarea unui participant expune condiții de viață dificile care, pe lângă presiunile de buget, pot periclita starea de sănătate a locatarilor:

“Stau la ultimul etaj. Iarna îngheață tavanul, și când sunt ploi și plouă torențial, plouă în casă. Se face igrasie, e frig, geamurile nu sunt schimbate, bate vântul pe sub geamuri.”

Astfel, sărăcia energetică adânc înrădăcinată în cauze structurale capătă o dimensiune de cost profund individualizată.

Ca a treia cauză directă a sărăciei energetice participanții descriu în mod frecvent o **presiune bugetară constantă generată de venituri reduse**, fie că este vorba despre pensii sau salarii mici, care sunt aproape integral absorbite de cheltuieli esențiale ale traiului, precum sunt utilitățile, medicamentele, costurile legate de copii sau diverse reparații urgente ale locuinței. În acest context, marja de libertate financiară este extrem de limitată, iar orice creștere de preț sau cheltuială neprevăzută poate destabiliza echilibrul fragil al gospodăriei.

În același timp, ajutoarele pentru încălzire sunt percepute ca insuficiente sau dificil de accesat din cauza criteriilor restrictive de eligibilitate, situații în care chiar și deținerea unei proprietăți modeste poate conduce la excluderea de la sprijin. Mai mult, participanții consideră sistemul actual de ajutoare de încălzire ineficient, subliniind faptul că:

- criteriile formale nu sunt corelate cu realitățile gospodăriilor
- pragurile de venit sunt neactualizate
- proceduri birocratice sunt mult prea complicate și accesul în general limitat

Toate aceste aspecte pot duce la adâncirea inechităților.

Participanții au vorbit și despre **grupurile din comunitate cele mai afectate**. Astfel, persoanele vârstnice, familiile cu mai mult de doi copii, inclusiv familiile monoparentale și cele care au în întreținere persoane cu nevoi de sănătate speciale, precum și persoanele care au venituri foarte mici (salarii minim pe economie sau diverse forme de ajutoare sociale) sunt pe departe cele mai afectate de sărăcia energetică.

Potrivit unui asistent social participant la discuții, pensia minimă este de aproximativ 1281 de lei, iar în multe cazuri aproape **jumătate din această sumă este alocată pentru plata utilităților**, precum curentul și gazul.

Situația este cu atât mai dificilă pentru persoanele vârstnice fără aparținători, care se confruntă simultan cu costuri ridicate pentru medicație, lipsa unor produse de bază pentru îngrijire, precum și absența sprijinului familial.

În același timp, **ajutorul de incluziune socială rămâne foarte redus**, situându-se în jurul valorii de 400 de lei, ceea ce limitează semnificativ capacitatea acestor persoane de a face față cheltuielilor curente și accentuează riscul de precaritate materială și socială.

Într-o situație similară se află și celelalte categorii vulnerabile enumerate mai sus care se văd forțate în fiecare iarnă să reducă costurile cu încălzirea pentru a face față altor cheltuieli necesare traiului.

“Centrala, seara dăm drumul la căldură, o oră, două, da? Și dimineața, când se trezesc copii, să fie cald. Atât. Ziua nu dau deloc. Când e foarte frig și dacă zic copiii că li-i frig, atunci le mai dau drumul.”

Rezultatele indică faptul că sărăcia energetică din Petroșani este determinată de o **combinație de factori structurali**:

- veniturile reduse ale gospodăriilor;
- infrastructura locativă inefficientă;
- politici publice insuficient adaptate specificului local.

Efectele acestei combinații sunt resimțite direct la nivelul gospodăriilor, în spațiul cotidian al locuirii. În același timp, analiza evidențiază un potențial semnificativ de intervenție: o mai bună calibrare a politicilor publice, corelată cu strategii coerente de dezvoltare locală, ar putea contribui la îmbunătățirea substanțială a condițiilor de trai și la reducerea vulnerabilităților energetice la nivelul comunității.

3.4. ASOCIAȚIILE DE PROPRIETARI: VERIGA LIPSĂ A INTERVENȚIILOR COLECTIVE

Intervențiile colective reprezintă una dintre cele mai eficiente modalități de ameliorare a sărăciei energetice. Cu toate acestea, absența unui cadru organizat de cooperare, indisponibilitatea unor proprietari sau absența lor din comunitate pot afecta funcționarea acestor mecanisme, îngreunând luarea deciziilor comune și vulnerabilizând capacitatea comunității de a implementa soluții colective.

Asociațiile de proprietari apar, în toate focus grupurile, ca o **verigă structurală** esențială pentru implementarea oricărei intervenții colective în domeniul reabilitării energetice a locuințelor. Accesarea fondurilor guvernamentale sau europene, semnarea contractelor de reabilitare termică sau a altor tipuri de intervenții, precum și obținerea consensului necesar la nivel de bloc depind în mod direct de existența unei asociații funcționale. În absența acesteia, nu se pot depune proiecte, nu există reprezentare colectivă și nici cadrul formal prin care locatarii să ia decizii comune.

După cum afirmă un participant:

„Nu se face reabilitare [prin finanțări guvernamentale sau europene] dacă nu e blocul tot.”

Cu toate acestea, constituirea unei asociații de proprietari este percepută ca un proces dificil și descurajant. Unul dintre participanți a explicat procesul de înființare a unei asociații de proprietari:

„Un an mi-a trebuit ca să reușesc și să înființez o asociație.”

Participanții invocă costurile inițiale (administrator, notar, documentație), lipsa de implicare a vecinilor, conflictele dintre proprietari, existența apartamentelor nelocuite sau a persoanelor plecate din oraș, precum și ponderea ridicată a populației vârstnice, adesea cu venituri reduse și care nu sunt dispuși să-și asume contribuția la înființarea și gestionarea unei asociații. În multe situații, nimeni nu dorește să își asume responsabilitatea formală a conducerii asociației.

În Petroșani, lipsa asociațiilor este descrisă ca o **problemă sistemică**.

„Noi nu avem asociație la bloc, deci cam tot ce să facem pe scara blocului trebuie să mergem din ușă în ușă”,

ceea ce evidențiază fragmentarea decizională și dificultatea mobilizării colective. Participanții estimează că foarte puține blocuri au asociații funcționale, chiar dacă numărul real este sensibil mai mare.

„Maxim 5-6 asociații dacă sunt în Petroșani.”

Asta creează o inegalitate structurală clară: blocurile care dispun de această formă de organizare pot accesa fonduri și proiecte, în timp ce celelalte rămân excluse din programele publice.

În același context participanții descriu că autoritățile locale au manifestat un interes activ doar în constituirea de asociații de proprietari și reabilitarea termică a blocurilor unde locuiesc membri ai administrației locale. Această percepție este importantă întrucât relevă atât **încrederea redusă** a cetățenilor în autoritățile locale, dar și sentimentul că inegalitățile de acces sunt întărite de practicile din administrația publică.

Mai mult, discuțiile evidențiază **dificultăți semnificative de cooperare** între vecini, ceea ce afectează capacitatea comunităților de a crea asociații și de a implementa diverse intervenții colective, precum lucrările de reabilitare sau izolare termică a blocurilor, dar și introducerea infrastructurii de gaz acolo unde este cazul. Participanții menționează frecvent refuzul unor proprietari de a participa la proiecte comune, dezinteresul față de inițiativele colective sau imposibilitatea de a contribui financiar.

În unele cazuri un singur proprietar a putut bloca procesul de reabilitare al întregului imobil, situație descrisă de mai mulți participanți:

“Da, și am vrut să ne izolăm, dar din cauza vecinului de jos, care nu a vrut, că a zis că el nu își izolează, nu am putut să mergem la primărie.”

Frecvent această refuz este cauzat de lipsa mijloacelor financiare dar și de neîncrederea profundă a oamenilor în ceilalți sau în instituțiile și procesele locale. Participanții sesizează în mai multe instanțe un grad redus al participării civice și al implicării în comunitate precum și un sentiment general că autoritățile publice nu răspund nevoilor din comunitate.

În acest context, politicile publice care se bazează exclusiv pe capacitatea de cooperare voluntară a locatarilor riscă să întâmpine dificultăți majore sau chiar să eșueze, deoarece ele presupun un nivel de coeziune comunitară care, în realitate, este adesea fragil sau absent.

Un fenomen aparte care descurajează proiectele comunitare este **depopularea**. Existența unor locuințe nelocuite datorită migrației produce imposibilitatea de a lua decizii, dar și costuri implicate suplimentare asupra celorlalte gospodării. De multe ori aceasta se traduce în descurajarea gospodăriilor rămase de a investi sau de a lua parte la inițiative comune în care, în absența celorlalți, le revin costuri suplimentare pe care nu și le justifică.

Ca și sentiment general, participanții au descris **asociațiile de proprietari drept instrumente de reprezentare pozitive** („o persoană care să vorbească în numele tuturor”), a căror înființare ar trebui să fie susținută de către administrația locală. Ținând cont de specificul local și de problemele enunțate mai sus, participanții consideră că înființarea de administrații de locatari, precum și gestiunea acestora ar trebui să cadă cel puțin parțial în responsabilitatea primăriilor. Una dintre ideile vehiculate a insistat asupra nevoii unui administrator care să aibă studii în domeniu, să își poată dedica timp să se întâlnească cu vecinii și să poată întocmi documentația necesară unei bune funcționări.

Pentru o funcționare mai eficientă ar trebui chiar să reunească mai multe blocuri, iar administratorul să fie un angajat al administrației publice locale:

“Până la urmă, cine poate să administreze mai bine decât o persoană care a studiat așa ceva într-o școală, într-o facultate și s-a creat un loc de muncă pe postul respectiv?”

Nu găsim pe cineva din scară care are timp liber, nici cum să organizeze financiar veniturile (...) și să aibă un post în administrația locală.”

În ansamblu, soluțiile comunitare apar ca o necesitate iar asociația de proprietari apare ca o condiție obligatorie, dar adesea aproape imposibil de realizat în practică. Programele publice de reabilitare se bazează și pe existența unei forme juridice colective și capacități de organizare care, în realitate, sunt fragile sau absente.

Astfel, sărăcia energetică și blocajele în reabilitarea locuințelor nu sunt doar probleme tehnice sau financiare, ci simptome ale unei crize mai ample de guvernare locală și participare civică, într-un teritoriu aflat într-o tranziție economică prelungită.

3.5. BIROCRAȚIE, BLOCAJE ADMINISTRATIVE ȘI INTERACȚIUNEA CU ADMINISTRAȚIA LOCALĂ

Analiza indică faptul că sărăcia energetică din Petroșani este amplificată nu doar de constrângeri economice, ci și de limitări structurale ale guvernantei locale. Procedurile administrative dificil de navigat, responsabilitățile instituționale fragmentate și mecanismele limitate de intermediere între cetățeni și administrație reduc accesul la soluții existente și contribuie la perpetuarea vulnerabilităților locative și energetice.

Una dintre temele cele mai prezente este experiența birocrației ca **obstacol sistemic în raport cu starea individuală de vulnerabilitate**. În toate focus grupurile, participanții descriu dificultăți recurente în relația cu administrația locală, de la obținerea autorizațiilor până la depunerea sesizărilor sau accesarea unor oportunități publice. Procedurile sunt percepute ca fiind neclare, termenele legale sunt frecvent depășite, iar lipsa clarității și digitalizării obligă cetățenii să „alerge” între instituții pentru a rezolva probleme administrative de bază. Deseori se face referire la dificultatea administrației publice de a oferi răspunsuri.

Un participant sintetizează această experiență într-o formulare directă:

„Birocrația te omoară aici.”

Nu le este clar care sunt birourile responsabile pentru diverse probleme: de la depus cereri pentru reparații clădiri ANL sau alte clădiri sociale, până la obținerea de fonduri pentru eficientizarea locuințelor. Procesul administrativ este descris ca fiind **copleșitor și descuranjant**, conjugat cu o lipsă generală de inițiativă la nivelul administrației locale de a veni în întâmpinarea nevoilor cetățenilor: o administrație care „*nu ajunge*” la oameni, și un parcurs birocratic, greu de înțeles pentru ei, deseori ineficient. Problemele rămân nerezolvate sau „*se plimbă*” instituțional. Din discuțiile din focus grupuri reiese că dificultățile legate de accesul la energie și de îmbunătățirea condițiilor locative sunt strâns legate de o serie de blocaje administrative, infrastructurale și sociale care se suprapun și se amplifică reciproc.

Cele mai multe experiențe negative sunt concentrate în zona **serviciilor publice** (iluminat, asfaltat, utilități publice, reparații) care nu sunt livrate în timp util către cetățeni. Aceste dificultăți administrative sunt amplificate de alte blocaje structurale. Într-un caz discutat în focus grupuri, introducerea gazului a durat aproximativ paisprezece ani:

***„Am făcut cerere din 2010.
Abia ne-a băgat gazul în 2024.”***

Potrivit participanților, blocajul nu era la compania de utilități, ci la nivelul administrației locale, care trebuia să ofere aprobările necesare. Doar presiunea constantă a locatarilor a dus în cele din urmă la deblocarea situației. Situații similare sunt relatate și în cazul canalizării sau al infrastructurii rutiere. În unele zone, canalizarea a fost introdusă abia în 2020, iar drumurile laterale rămâneau neasfaltate la doar câțiva metri de strada principală, ceea ce duce la nemulțumiri constante și la o calitate a vieții redusă:

„Plecam dimineața la muncă cu cizmele de cauciuc.”

Aceste situații sunt mai frecvente în cartierele cu case, însă situații similare de lipsă de utilități publice sunt descrise și în zona de blocuri (colectare inefficientă de deșeuri, infrastructură de gaz absentă sau cu posibilitatea de racordare la costuri foarte mari, străzi neasfaltate). Un participant rezumă această percepție generalizată prin afirmația:

„Toate mor la primărie.”

Participanții menționează frecvent degradarea **infrastructurii care deservește locuințele** – acoperișuri deteriorate, infiltrații, igrasie, conducte vechi, lipsa sau introducerea foarte târzie a rețelelor de gaz și canalizare, precum și izolația precară a clădirilor. În unele cazuri, aceste probleme persistă chiar și în blocuri relativ noi. Un participant descrie situația dintr-un bloc ANL:

***„Plouă în casă.
Mă trezesc că îmi picură apă din bec.”***

În astfel de situații, intervenția administrației locale se limitează cel mult la emiterea unei autorizații pentru reparații. De multe ori participanții expun o percepție de **distanță instituțională**, primăria fiind percepută ca un spațiu administrativ îndepărtat, dificil de accesat și lipsit de mecanisme eficiente de intermediere sau acompaniere.

În plus, calitatea actului de guvernare locală este deseori descrisă și printr-o puternică **percepție de inegalitate și favoritism** în accesarea proiectelor publice. Participanții observă că unele blocuri sau zone rezidențiale sunt modernizate mai rapid, în timp ce altele rămân mult timp fără intervenții.

În **lipsa unor criterii transparente** de selecție și a unui **calendar predictibil de investiții**, aceste diferențe sunt interpretate ca expresii ale unei distribuții inegale a resurselor publice, în urma cărora e posibil ca unele avantajele să ajungă cu prioritate la persoanele angajate în administrația publică locală. Din această perspectivă, participanții solicită intervenții sistematice, pe arii largi, care să fie planificate și comunicate clar. Aceste intervenții ar trebui să țină seama de gospodăriile pe criterii de nevoi (în special categoriile pe care comunitatea le identifică ca fiind vulnerabile) și ar trebui să aibă în vedere rezolvarea problemei asociațiilor de proprietari.

Aceste experiențe descrise de cetățeni sunt deseori asociate cu un sentiment de neputință și cinism, reflectând o relație fragilizată între cetățeni și administrația locală și absența unor **mecanisme eficiente de intermediere instituțională**. Primăria este văzută ca „acolo”, iar cetățeanul „aici”. Autoritățile locale nu sunt percepute ca pro-active sau să vină în sprijinul cetățeanului. Lipsa informării și absența unui mecanism clar de orientare instituțională amplifică aceste probleme. Cetățenii nu știu întotdeauna la ce instituție trebuie să se adreseze cu anumite probleme, ce documente sau demersuri sunt necesare sau cum pot accesa programe de sprijin. În toate cele trei grupuri de discuție acest fenomen este interpretat ca un cost excesiv pentru cetățean, echivalent costului vulnerabilității pe care nu o pot rezolva prin apel la autoritățile locale.

În aceste condiții, ideea unui **mecanism integrat de sprijin** apare ca o soluție frecvent evocată în discuții. Un astfel de mecanism ar putea facilita accesul la programe publice, ar reduce costurile administrative pentru cetățeni și ar oferi asistență concretă în constituirea și funcționarea unor inițiative comunitare precum sunt asociațiile de proprietari. În acest context, participanții formulează frecvent necesitatea unui ghișeu unic – un punct central de orientare, consiliere și depunere a documentelor. Remarcăm că acest ghișeu este imaginat de participant nu doar ca birou administrativ, ci ca un mecanism de acompaniere a cetățenilor într-un sistem perceput ca opac și fragmentat.

În ansamblu, discuțiile din focus grupuri sugerează că sărăcia energetică nu poate fi înțeleasă exclusiv prin prisma veniturilor sau a costurilor energiei, ci și din perspectiva accesului la instituții și capacitatea autorităților locale de a construi răspunsuri și de a veni în întâmpinarea cetățenilor. În acest sens vulnerabilitatea energetică poate fi interpretată ca indicator al unor tensiuni structurale mai profunde, legate de capacitatea instituțională, accesul inegal la resurse publice și dificultățile de navigare a sistemului administrativ.

3.6. SOLUȚII TEHNICE: CONSENS ASUPRA REABILITĂRII, A TEHNOLOGIILOR VERZI DAR CU MULTE BARIERE DE ACCES

Participanții din focus grupuri indică în mod constant **reabilitarea termică a clădirilor** ca fiind una dintre cele mai importante soluții pentru reducerea costurilor energetice și îmbunătățirea confortului locativ. În același timp, tehnologii precum **panourile fotovoltaice sau panourile solare** sunt percepute ca alternative utile și viabile pentru creșterea eficienței energetice și reducerea dependenței de rețelele tradiționale de energie. La fel de important este faptul că în toate grupurile de discuții participanții au văzut în noile tehnologii soluții **eminamente pozitive** la problemele individuale și din comunitate și nu au exprimat idei critice la adresa tranziției verzi. Cu toate acestea, accesul la aceste soluții este considerat dificil și inegal, în special în cazul locuințelor colective.

***“Asta va fi soluția. Panourile solare (...).
Ar trebui înlocuite centralele cu panouri solare.
Așa se reduce și poluarea, scad și prețurile.”***

În paralel, discuțiile despre sistemele de încălzire aduc în prim-plan interesul pentru **termoficarea centralizată**, pe care unii participanți o percep retrospectiv ca fiind mai stabilă și mai predictibilă. Comparativ cu sistemele individuale de încălzire, termoficarea este asociată cu o temperatură constantă și cu o gestionare colectivă a resurselor energetice. Un participant rezumă această percepție afirmând că:

„Termoficarea asigura o temperatură constantă.”

Această perspectivă nu reflectă doar o formă de nostalgie, ci și o experiență acumulată a diferitelor sisteme de încălzire utilizate de locuitori în ultimele decenii și a avantajelor oferite de soluțiile colective de gestionare a energiei atunci când acestea funcționează eficient. În mod interesant, deși participanții descriu frecvent dificultăți de cooperare la nivelul comunității, discuțiile sugerează totuși o **preferință latentă pentru soluții energetice colective**, percepute ca fiind mai stabile, mai predictibile și mai puțin dependente de capacitatea individuală de gestionare a costurilor și infrastructurii.

Participanții menționează mai multe **obstacole în accesarea programelor existente**, inclusiv perioade foarte scurte de depunere a aplicațiilor, blocarea frecventă a platformelor online de înscriere, criterii restrictive legate de venit și imposibilitatea practică de a aplica în cazul locuințelor din blocuri. Mai mult, sunt menționate dificultăți legate de regimul de proprietate al clădirilor, de necesitatea acordului între locatari și de capacitatea administrativă redusă de a pregăti și implementa proiecte de acest tip. De asemenea, aplicarea pentru programe de finanțare sau pentru proiecte de instalare a sistemelor energetice alternative este percepută ca fiind complicată și dificil de gestionat pentru mulți locatari. În acest context, participanții subliniază că **soluțiile tehnice trebuie adaptate la realitățile locale** și implementate într-un mod sistematic, prin programe clare și accesibile care să faciliteze participarea comunităților și să reducă barierele administrative existente.

Tot în contextul discuțiilor despre soluțiile tehnice disponibile și accesibile cetățenilor din Petroșani, participanții din focus grupuri au evidențiat problema informării insuficiente cu privire la programele publice disponibile, considerând că lipsa **accesului la informații clare** reprezintă un obstacol important în accesarea fondurilor sau a proiectelor de sprijin. Mulți dintre ei afirmă că nu știu când și cum se pot înscrie la diferite programe, iar sistemele online de aplicare sunt percepute ca fiind dificil de utilizat. În aceste condiții, **beneficiile acestor programe sunt percepute ca fiind limitate** la un număr redus de persoane, un participant sintetizând situația prin afirmația că „foarte puțini au reușit” să acceseze finanțarea pentru programul “Casa Verde” sau “Casa Verde Plus”.

Astfel, deși soluțiile tehnice există și sunt recunoscute ca potențial eficiente, ele nu sunt accesibile uniform, iar modul de implementare al programelor actuale creează percepția unor oportunități limitate și dificil de valorificat pentru o mare parte a populației.

În absența unor canale instituționale eficiente de comunicare, informația circulă adesea informal, prin vecini sau cunoștințe, ceea ce generează diferențe semnificative în nivelul de acces la oportunități.

În discuții apare și un **decalaj generațional**: persoanele de peste 50 de ani sunt mai puțin conectate la canalele digitale prin care sunt anunțate majoritatea programelor, în timp ce tinerii, deși mai familiarizați cu mediul online, sunt percepuți ca fiind mai puțin implicați civic sau în procesele comunitare. În aceste condiții, lipsa informării contribuie la amplificarea inegalităților în accesarea fondurilor și a programelor publice de reabilitare termică.

Discuțiile indică un nivel relativ ridicat de consens în rândul participanților în ceea ce privește direcțiile de soluționare a problemelor energetice, însă implementarea acestora este împiedicată de o serie de bariere persistente. Unele dintre aceste obstacole au un caracter general și necesită o strategie unitară de remediu. Ele țin în special de nevoia suplimentară de informație, de lipsa transparenței proceselor administrative și de o relație insuficient mediată între cetățeni și instituțiile publice. Alte bariere sunt specifice anumitor grupuri sociale (tineri/vârstnici, beneficiari de ajutoare/publicul general), ceea ce indică necesitatea unor strategii de comunicare și sprijin adaptate diferitelor categorii de cetățeni.

4. CONCLUZII

Concluziile prezentate în această secțiune trebuie înțelese în contextul cercetării care stă la baza acestui raport. Analiza reflectă perspectivele exprimate de cetățeni ai municipiului Petroșani care au participat la forumul cetățenesc organizat în cadrul proiectului și nu reprezintă punctele de vedere ale administrației publice locale sau ale altor instituții publice. Procesul deliberativ a fost conceput ca un instrument de cercetare participativă care permite explorarea modului în care cetățenii percep, experimentează și interpretează fenomenul sărăciei energetice la nivel local.

În acest sens, rezultatele oferă o perspectivă valoroasă asupra experiențelor cotidiene ale locuitorilor, asupra modului în care aceștia înțeleg manifestările și cauzele sărăciei energetice și asupra circumstanțelor în care acest fenomen se răsfrânge asupra lor sau asupra persoanelor din comunitatea lor.

În același timp, discuțiile din cadrul forumului cetățenesc permit identificarea unor mecanisme sociale asociate acestui fenomen, a unor posibile soluții percepute de cetățeni, precum și a unor bariere – fie ele tehnologice, instituționale sau sociale (individuale sau de grup) – care limitează implementarea acestora.

În numeroase situații, participanții **au descris sărăcia energetică ca pe o problemă sistemică**, strâns legată de infrastructurile energetice existente, de capacitatea de renovare a fondului locativ și de politicile publice așteptate în contextul strategiilor europene și naționale de tranziție energetică. În acest context, modul în care comunitatea percepe rolul administrației publice locale devine un element central al analizei.

Percepțiile cetățenilor sunt relevante nu doar ca indicatori ai experienței sociale, ci și pentru că influențează un factor fundamental al guvernantei locale: încrederea. **Nivelul de încredere în instituțiile publice** contribuie la coeziunea socială, la susținerea politică a intervențiilor publice și, în cele din urmă, la capacitatea comunităților de a participa activ la procesele de tranziție energetică, fiind parte a soluției.

Acestea fiind spuse, este important să sintetizăm concluziile extrase din proces. Analiza evidențiază câteva tipare consistente în modul în care sărăcia energetică este percepută și experimentată de locuitori. În ansamblu, acest fenomenul nu poate fi înțeles exclusiv prin prisma costurilor energiei sau a eficienței tehnice a locuințelor, ci trebuie analizat în contextul mai larg al transformărilor economice, sociale și instituționale care caracterizează regiunea Văii Jiului.

În primul rând, **sărăcia energetică** apare ca un **fenomen profund structural**, integrat într-un **context de tranziție economică post-minieră**. Participanții asociază frecvent dificultățile legate de costurile energiei cu pierderea locurilor de muncă stabile, cu depopularea regiunii și cu reducerea oportunităților economice locale. În acest context, **vulnerabilitățile energetice se suprapun peste alte forme de precaritate socio-economică**, precum veniturile reduse, îmbătrânirea populației sau dependența crescută de transferuri sociale. Costurile energiei devin astfel doar una dintre componentele unui ansamblu mai larg de presiuni economice asupra gospodăriilor.

În al doilea rând, **fondul locativ specific municipiului** Petroșani joacă un rol important în amplificarea vulnerabilităților energetice. O mare parte a locuințelor este reprezentată de clădiri vechi, caracterizate prin performanțe energetice scăzute și necesități ridicate de investiții pentru modernizare. În condițiile veniturilor reduse ale gospodăriilor, aceste investiții sunt dificil de realizat la nivel individual, ceea ce conduce la menținerea unor condiții de locuire suboptime și la costuri energetice ridicate.

În al treilea rând, analiza evidențiază rolul **blocajelor administrative** și al birocrăției ca obstacole semnificative în accesarea soluțiilor existente. Participanții descriu frecvent dificultăți în interacțiunea cu administrația locală, proceduri neclare, termene administrative prelungite și lipsa unor mecanisme eficiente de orientare instituțională. În acest context, accesul la programe de sprijin sau la proiecte de infrastructură energetică este perceput ca un proces complex și descurajant, care presupune un efort administrativ considerabil din partea cetățenilor.

Un alt element central evidențiat în discuții este **rolul asociațiilor de proprietari** ca mecanism indispensabil pentru implementarea intervențiilor colective. Accesarea programelor de reabilitare energetică sau realizarea unor investiții comune la nivelul clădirilor depind în mod direct de existența acestor structuri de organizare colectivă. Cu toate acestea, în multe cazuri ele sunt fragile sau inexistente, din cauza depopulării, a veniturilor reduse, a conflictelor dintre vecini sau a nivelului scăzut de implicare civică. În aceste condiții, politicile publice care presupun cooperarea voluntară a locatarilor se confruntă frecvent cu dificultăți de implementare.

Veniturile reduse ale gospodăriilor reprezintă un alt factor transversal important. Chiar și în situațiile în care există soluții tehnice disponibile – precum reabilitarea energetică sau instalarea unor sisteme alternative de energie – capacitatea de investiție individuală rămâne limitată. Pentru multe gospodării, costurile inițiale ale unor astfel de intervenții sunt dificil de suportat, ceea ce face ca accesul la aceste soluții să depindă în mare măsură de existența unor programe publice de sprijin.

Participanții subliniază, de asemenea, faptul că intervențiile punctuale, limitate la anumite clădiri sau zone, tind să genereze **percepția de inegalitate în distribuția resurselor publice**. În lipsa unor criterii transparente și a unui calendar predictibil al investițiilor, aceste intervenții pot contribui la consolidarea neîncrederii în instituțiile publice.

În acest sens, participanții preferă programe sistematice de intervenție, implementate la nivel de zone sau cartiere, care să fie planificate și comunicate clar.

Un alt aspect important evidențiat în discuții este **lipsa informării** și a unor canale eficiente de comunicare instituțională. Participanții menționează frecvent dificultatea de a afla informații despre programele publice disponibile sau despre condițiile de eligibilitate. Această situație afectează în special persoanele vârstnice sau gospodăriile cu acces limitat la mediul digital, contribuind la amplificarea inegalităților în accesarea programelor de sprijin.

În același timp, discuțiile din cadrul forumului cetățenesc sugerează existența unui **deficit de intervenție sistematică** și de planificare strategică la nivel local pentru abordarea sărăciei energetice ca fenomen comunitar amplu. Participanții percep intervențiile publice ca fiind adesea fragmentate sau necorespunzător ținute, mai degrabă decât parte a unor programe coerente de dezvoltare comunitară.

Această percepție indică nevoia unor strategii locale mai clar articulate, care să stabilească obiective concrete de dezvoltare la nivel de comunitate și să fie fundamentate pe identificarea și soluționarea unor probleme comune. Astfel de strategii ar trebui să fie construite pe baze participative, să includă mecanisme transparente de prioritizare a intervențiilor și să urmărească implementarea unor programe incluzive și nediscriminatorii, capabile să răspundă diversității situațiilor sociale existente în comunitate.

În același timp, dincolo de provocările inerente unei comunități confruntate cu vulnerabilități multiple în context de tranziție amplă – precum depopularea, veniturile reduse sau nivelul scăzut de încredere reciprocă – discuțiile evidențiază și existența unei **orientări persistente către soluții comunitare**. Participanții descriu frecvent practici informale de cooperare și schimb de informații: oamenii caută soluții întrebându-se reciproc, consultă forumuri online locale, discută între vecini și împărtășesc experiențe privind costurile energiei sau intervențiile la locuințe. În același timp, preocuparea pentru infrastructurile comune – precum starea blocurilor, iluminatul public, transportul sau infrastructura energetică – indică faptul că problemele locuirii și ale energiei sunt percepute ca fiind și probleme colective ale comunității.

Această orientare se reflectă și în modul în care sunt evaluate diferitele soluții energetice. Intervențiile individuale la nivelul locuințelor sunt adesea percepute ca fiind costisitoare și dificil de susținut în timp, în timp ce soluțiile colective – precum sistemele de încălzire centralizată sau programele de reabilitare energetică a clădirilor – sunt văzute ca alternative potențial mai accesibile și mai stabile. În aceeași logică, nevoia unor structuri de organizare colectivă, precum asociațiile de locatari, este resimțită în mod general ca o condiție necesară pentru gestionarea problemelor comune și pentru accesarea unor programe publice de sprijin.

Totodată, rezultatele contrazic într-o anumită măsură unele presupuneri frecvent asociate comunităților vulnerabile. Participanții manifestă, în general, o **deschidere semnificativă față de soluțiile bazate pe energie regenerabilă și față de utilizarea tehnologiilor curate**. Intervențiile asupra calității clădirilor sunt percepute nu doar ca un mijloc de reducere a costurilor energetice, ci și ca o investiție în confort, bunăstare și sănătate. În acest sens, modernizarea fondului locativ și îmbunătățirea performanței energetice a clădirilor sunt identificate de participanți drept o oportunitate strategică pentru dezvoltarea comunității, cu un potențial important de susținere publică.

În ansamblu, concluzia centrală a analizei este că problema sărăciei energetice în Petroșani este complexă, profundă și produce costuri individuale importante. Persistența problemei se răsfrânge asupra gospodăriilor sub forma unui proces concret și permanent de **negociere între nevoi**, și nu între oportunități. Rezultatul ia forma renunțărilor, substituției, uneori de natură extremă. Harta cauzelor identificate de populație (infrastructură învechită, ineficientă, lipsa unei guvernante proactive) ne indica potențialul de măsuri care pot fi luate cu impact foarte concret în calitatea individuală a vieții oamenilor. În acest sens propunem o serie de soluții care derivă din interacțiunea cu cetățenii, și care în măsura în care au fost propuse sau validate de participanți, putem afirma cu convingere că întrunesc susținere din partea cetățenilor.

5. RECOMANDARI ȘI DIRECȚII STRATEGICE DE INTERVENȚIE

1.O primă recomandare vizează înființarea unui **ghișeu unic pentru energie și locuire**, conceput ca un mecanism integrat de sprijin pentru cetățeni.

Acesta ar trebui să funcționeze ca un punct unic de intrare – fizic, telefonic și online – unde cetățenii pot primi orientare legislativă, pot depune dosare pentru programe de sprijin, pot urmări stadiul cererilor și pot solicita evaluări pe teren în cazul gospodăriilor vulnerabile. Un astfel de mecanism ar reduce semnificativ costul administrativ al accesării programelor publice și ar răspunde nevoii exprimate de participanți de a avea „pe cineva care cunoaște legislația bine de partea lor”. Modelul ar putea include și un sistem de tip call-center permanent, similar unor servicii existente în alte țări europene, care să ofere informații și consiliere rapidă.

2.O a doua direcție de intervenție se referă la **sprijinirea formării și funcționării asociațiilor de proprietari**.

Acestea sunt considerate de participanți drept un instrument esențial pentru accesarea programelor de reabilitare energetică și pentru interacțiunea cu administrația locală. Autoritățile locale ar putea implementa un program municipal dedicat, care să includă facilitatori comunitari, ghiduri și modele standardizate de documente, sprijin juridic de bază și întâlniri de mediere între locatari. De asemenea, acordarea unor micro-granturi pentru acoperirea costurilor inițiale – precum taxele notariale sau cheltuielile administrative – ar putea reduce barierele de organizare colectivă identificate în discuții.

3.Pe lângă intervențiile tehnice și administrative, rezultatele **deliberărilor sugerează necesitatea unor măsuri orientate spre consolidarea capitalului social** și creșterea implicării cetățenilor în procesele decizionale locale.

Având în vedere dificultățile de cooperare între vecini, nivelul redus de încredere și participarea civică limitată, implementarea unor instrumente care pot spori participarea publică și coeziunea socială se prefigurează ca necesară. Cetățenii caută să fie consultați și cointeresați în decizii publice atât la nivel de municipiu, cât și pe cartiere. În acest sens, introducerea unor mecanisme participative care să fie activate în raport cu orice măsură de infrastructură, reabilitare energetică și regenerare urbană poate fi pozitivă.

4.În ceea ce privește infrastructura energetică, participanții susțin necesitatea unui **program sistematic de reabilitare energetică a clădirilor**, implementat la nivel de zone sau cartiere și nu prin intervenții punctuale.

Un astfel de program ar trebui să fie bazat pe criterii publice de prioritizare – de exemplu nivelul de vulnerabilitate socio-economică sau starea infrastructurii – și să includă un calendar predictibil al intervențiilor. Planificarea pe arii extinse ar putea reduce percepția de inegalitate în distribuția investițiilor și ar crește încrederea comunităților în politicile publice de eficiență energetică.

5.O altă recomandare se referă la **ajustarea mecanismelor de sprijin pentru costurile de încălzire**, care sunt percepute ca fiind insuficiente pentru gospodăriile cu venituri mici.

Ar fi necesară revizuirea pragurilor de eligibilitate pentru ajutoarele de încălzire și introducerea unor mecanisme de completare la nivel local pentru cazurile cele mai vulnerabile, precum gospodăriile cu copii mici sau pensionarii cu venituri reduse. Aceste măsuri ar putea fi completate de servicii de consiliere energetică, care să ajute gospodăriile să combine diferite surse de sprijin și să adopte soluții de eficiență energetică adaptate situației lor.

6.Participanții subliniază, de asemenea, importanța **îmbunătățirii informării publice și a reducerii decalajului digital**, în special pentru persoanele în vârstă.

În acest sens, autoritățile locale ar putea implementa programe de informare targetate pentru gospodăriile vulnerabile și pentru populația de peste 50 de ani, folosind metode de comunicare de proximitate – întâlniri de cartier, informare la nivelul scărilor de bloc sau colaborări cu asociațiile de proprietari – și nu doar anunțuri publice sau platforme online.

7.În fine, datele din focus grupuri sugerează necesitatea **integrării politicilor energetice în strategii mai largi de dezvoltare economică locală**.

Participanții subliniază că fără oportunități economice și locuri de muncă stabile, intervențiile tehnice sau infrastructurale au un impact limitat asupra stabilității comunităților. În acest sens, programele de eficiență energetică ar putea fi corelate cu politici de dezvoltare locală care stimulează investițiile, creează locuri de muncă și contribuie la menținerea populației în comunitate. Astfel, politicile energetice nu ar trebui concepute doar ca intervenții tehnice asupra infrastructurii, ci ca parte a unei strategii integrate de reducere a vulnerabilităților sociale și de consolidare a rezilienței economice locale.

Un alt rezultat important vizează **rolul blocajelor administrative și al birocrăției**, care apar ca **obstacole majore în accesarea soluțiilor tehnice și financiare** existente. Participanții descriu frecvent dificultăți în relația cu administrația locală, lipsa unor proceduri clare și accesibile, precum și absența unui mecanism de sprijin integrat. În acest context, **interacțiunea cu instituțiile publice este percepută ca fiind costisitoare și descurajantă**, ceea ce contribuie la perpetuarea vulnerabilităților.

Raportul evidențiază, de asemenea, **rolul critic al asociațiilor de proprietari în implementarea intervențiilor colective**. Deși acestea sunt indispensabile pentru accesarea fondurilor și realizarea proiectelor de reabilitare energetică, în practică ele sunt adesea inexistente sau disfuncționale, din cauza lipsei de cooperare între vecini, a depopulării și a resurselor limitate. În aceste condiții, politicile publice care se bazează pe organizarea voluntară a locatarilor întâmpină dificultăți majore de implementare.

În ceea ce privește **soluțiile**, există un consens larg în rândul participanților asupra **importanței reabilitării termice a clădirilor și a utilizării tehnologiilor verzi, precum panourile solare**. Cu toate acestea, accesul la aceste soluții este limitat de costurile inițiale, de barierele administrative și de lipsa informării. În paralel, discuțiile evidențiază un nivel scăzut de încredere în instituțiile publice și o participare civică redusă, dar și o deschidere semnificativă către soluții colective și participative, ceea ce indică un potențial important de mobilizare comunitară.

În acest sens, raportul propune o serie de direcții strategice de intervenție care să abordeze simultan dimensiunile economice, locative și instituționale ale problemei.

Printre acestea se numără **înființarea unui ghișeu unic pentru energie și locuire**, care să ofere sprijin integrat cetățenilor, **facilitarea formării și funcționării asociațiilor de proprietari prin suport juridic și financiar**, precum și implementarea unor programe sistematice de **reabilitare energetică la nivel de cartier**. De asemenea, este subliniată necesitatea simplificării procedurilor administrative, îmbunătățirii informării publice și dezvoltării unor mecanisme de participare care să consolideze încrederea și implicarea cetățenilor în procesele decizionale locale.

În concluzie, sărăcia energetică în Petroșani este un fenomen complex și multidimensional, care reflectă suprapunerea vulnerabilităților economice, locative și instituționale. Persistența acestei probleme indică nu doar limitele intervențiilor existente, ci și necesitatea unor strategii integrate, care să combine soluții tehnice cu reforme administrative și mecanisme participative.

